

YOSHLAR SLENGINING O‘RGANILISHI: JAHON TAJRIBASI VA O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI MIQIYOSIDA.

Pulatova Umriniso Umar qizi
ToshDO‘TAU tayanch doktoranti
Umrinisopulatova@gmail.com
+998 88 898 87 18

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar slengining lingvistik xususiyatlari, uning global miqyosdagi o‘rganilishi va o‘zbek tilshunosligidagi o‘rni tahlil etiladi. Dunyo tajribasi asosida turli davlatlardagi yoshlar nutqidagi sleng elementlari va ularning shakllanish jarayoni o‘rganilib, o‘zbek tilida yoshlar slengining rivojlanish omillari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy madaniyatning slengga ta‘siri hamda uning jamiyatdagi roli haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot yoshlar tilining zamonaviy lingvistik jarayonlardagi ahamiyatini ochib berishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: sleng, kreativlik, kommunikatsiya, substandard, ijtimoiy identifikatsiya, xalqaro tendensiya.

Annotation: This article analyzes the linguistic features of youth slang, its study on a global scale, and its place in Uzbek linguistics. Based on international experience, slang elements in the speech of young people in different countries and their formation processes are examined, while the factors influencing the development of youth slang in the Uzbek language are also explored. Additionally, the impact of the internet, social networks, and popular culture on slang, as well as its role in society, are discussed. The study aims to highlight the significance of youth language in contemporary linguistic processes.

Key words: Slang, Creativity, Communication, Substandard, Social identification, International trend.

KIRISH

Yoshlar slengi zamonaviy lingvistika va sotsiologiyada keng o‘rganilayotgan mavzulardan biridir. Bu hodisa yoshlar orasidagi kommunikatsiyaning o‘ziga xos shakli sifatida paydo bo‘lib, ijtimoiy omillar, texnologik taraqqiyot va global madaniyat ta‘sirida rivojlanadi. Bugungi kunda ko‘pgina tadqiqotlarning yoshlar slengining paydo bo‘lish sabablari, strukturaviy xususiyatlari va funksional vazifalarini o‘rganishga qaratilganligi bejizga emas, chunki yoshlar slengi tilshunoslikning substandart qatlamiga kiradi va lingvistik tahlil uchun boy materialni tashkil qiladi. Sleng so‘zlarining shakllanishi ko‘pincha kreativlik,

qisqartirishlar, xorijiy tillardan kirib kelgan so‘zlar yoki ma’noni o‘zgartirish orqali yuzaga keladi. Masalan, ingliz tilidan kirib kelgan atamalar zamonaviy yoshlar orasida keng tarqalgan. Shuningdek, internet va ijtimoiy tarmoqlar ushbu fenomenning tarqalishida muhim rol o‘ynaydi. Umuman olganda, yoshlar slengi – bu yosh avlod o‘rtasida keng tarqalgan, odatda norasmiy holatda ishlatiladigan so‘z va iboralarning to‘plamidir. U asosan tez o‘zgaruvchan bo‘lib, zamonaviy madaniyat, internet, ijtimoiy tarmoqlar va global ommaviy axborot vositalari ta’sirida shakllanadi. Sleng yoshlarning o‘zaro kommunikatsiyasini qulaylashtirib, ularning o‘ziga xos lingvistik identifikatsiyasini shakllantiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Yoshlar slengi lingvistika, sotsiolingvistika va sotsiopragmatika doirasida keng tadqiq qilinayotgan mavzulardan biri hisoblanadi. Tadqiqotlarning aksariyati yoshlar slengini til o‘zgarishining bir shakli sifatida ko‘rib, uning lingvistik, sotsiokulturniy va psixolingvistik jihatlari o‘rganilmoqda. G‘arb tilshunosligida yoshlar slengi til o‘zgarishi va innovatsiyalarining dinamik aspekti sifatida tahlil qilinadi. Quyida esa ingliz, fransuz, ispan, rus va boshqa tillarda yoshlar slengi bo‘yicha olib borilgan ayrim tadqiqotlarga to‘xtalib o‘tamiz:

Amerika sotsiolingvisti, yoshlar tili va sotsial dialektologiya bo‘yicha yetakchi tadqiqotchilardan biri P. Eckert yoshlar tilini ijtimoiy identifikatsiya va stilistik vosita sifatida tahlil qilgan. Unga ko‘ra, yoshlar slengi norasmiy guruh ichidagi o‘ziga xos kommunikativ uslubni ifodalaydi. U yoshlar tilini ijtimoiy identifikatsiya va stilistik vosita sifatida tahlil qilib, shunday deydi: “Yoshlar slengi tengdosh guruh identifikatsiyasini shakllantirish va yosh avlodni kattalardan ajratish vositasi sifatida xizmat qiladi” [1]. Til o‘zgarishi va sotsiolingvistika sohasida muhim tadqiqotlar olib borgan yana bir amerikalik olim W. Labov slengning sotsiolingvistik o‘zgarishlardagi roli haqida tadqiqot olib borgan va yoshlarning o‘zaro muloqotida nutq shakllari qanday farqlanishini ko‘rsatgan. U yoshlar nutqidagi o‘zgarishlarni o‘rganib, shunday xulosaga kelgan: “Sleng tilning doimiy o‘zgaruvchanligini va yoshlar orasidagi lingvistik innovatsiyalarni aks ettiruvchi muhim til o‘zgaruvchanligidir” [2]. Ingliz slengi va norasmiy nutq bo‘yicha tadqiqot olib borgan britaniyalik tilshunos T. Thorne ingliz tilidagi yoshlar slengining zamonaviy lingvistik xususiyatlari va uning ijtimoiy omillar bilan bog‘liqligi haqida ma’lumot bergan. U yoshlar slengining hozirgi zamonaviy lingvistik xususiyatlari haqida shunday yozadi: “Zamonaviy yoshlar slengi raqamli kommunikatsiya ta’sirida shakllanadi, bunda yangi so‘z va iboralar ijtimoiy tarmoqlar orqali tezda paydo bo‘lib, qabul qilinadi” [3]. Fransiyalik tadqiqotchilar Benoit va Fagyal fransuz yoshlar slengini o‘rganib, uning urbanizatsiya va migratsiya jarayonlariga bog‘liqligini ta’kidlagan. Ular tadqiqqlarida fransuz yoshlar slengining urbanizatsiya va migratsiya bilan bog‘liqligini tahlil qilib, shunday deydi: “Ko‘p madaniyatli jamiyatlardagi yoshlar slengi ko‘pincha turli lingvistik va madaniy ta’sirlarning uyg‘unlashuvi bo‘lib, uni noyob va dinamik kommunikatsiya shakliga aylantiradi” [4]. Rus olimlaridan biri Veselovskaya rus yoshlar tilining internet, media va axborot texnologiyalari ta’sirida o‘zgarishini tahlil qilgan. U rus yoshlar slengi va internet ta’siri haqida shunday yozadi: “Rus yoshlar orasida internet orqali tarqalgan slengning tez o‘sishi

raqamli madaniyat norasmiy til shakllarining tarqalishini tezlashtirayotganini ko‘rsatadi” [5]. Bundan kelib chiqadiki, jahon tadqiqotlarida yoshlar slengi ikki asosiy yo‘nalishda o‘rganiladi: Sotsiopragmatik yondashuv – sleng ijtimoiy guruhlar, yosh avlod va madaniy o‘ziga xosliklar bilan bog‘liqlikda o‘rganiladi. Lingvistik yondashuv – slengning fonologik, morfologik va semantik o‘zgarishlari tadqiq qilinadi.

O‘zbek tilida yoshlar slengining o‘rganilishi nisbatan yangi yo‘nalish bo‘lib, bu borada hali keng qamrovli tadqiqotlar yetarlicha emas. Ammo quyidagi ishlarni alohida ta’kidlash mumkin: Yoshlarning nutq ma’daniyatini o‘rgangan olimlardan biri U. Usmonov o‘zbek yoshlarining nutqini va undagi zamonaviy o‘zgarishlarni tahlil qilgan. U o‘zbek yoshlarining nutq madaniyati va zamonaviy o‘zgarishlarini tahlil qilib, shunday xulosaga keladi: “O‘zbek yoshlarining slengdan foydalanishi globalizatsiya, media va zamonaviy kommunikatsiya vositalari bilan chambarchas bog‘liq” [6]. Yana bir tadqiqotchi R. Ravshanov esa o‘zbek tilidagi slengning internet va ijtimoiy tarmoqlardagi shakllari haqida tadqiqot olib borgan. U o‘zbek yoshlar slengining internet va ijtimoiy tarmoqlardagi shakllarini o‘rganib, shunday yozadi: “Bugungi kunda yoshlar slengining shakllanishida ijtimoiy tarmoqlar muhim rol o‘ynaydi, undagi ayrim so‘zlar tez ommalashib, yangi ma’nolar kasb etmoqda” [7]. Yoshlar orasidagi yangi so‘z yasaliş tendensiyalarini o‘rgangan tadqiqotchi M. Toshpulatova o‘z tadqiqotlarida o‘zbek tilida slengning leksik-semantik xususiyatlariga urg‘u bergan. U yoshlar orasidagi yangi so‘z yasaliş tendensiyalari haqida shunday fikr bildiradi: “O‘zbek yoshlar slengida asosan ingliz va rus tillaridan olingan so‘zlar ustunlik qiladi, bu esa lingvistik aralashuv jarayonlarini kuchaytirmoqda” [8]. O‘zbek yoshlari tilida ingliz va rus tillaridan olingan sleng so‘zlarning qo‘llanilishi haqida tadqiqot olib borgan D. Madrahimova o‘zbek yoshlar slengidagi ingliz va rus tilidan kirib kelgan so‘zlarni tahlil qilib, shunday xulosa qiladi: “O‘zbek yoshlarining slengida hype, flex, top, chill kabi so‘zlarning keng tarqalishi xalqaro til tendensiyalarining mahalliy nutqqa ta’sirini yaqqol ko‘rsatadi” [9]. Ushbu tadqiqotlar yoshlar slengining asosiy shakllanish omillari, leksik-semantik xususiyatlari va jamiyatdagi o‘rniga urg‘u qaratgan. Biroq, jahon tajribasi bilan solishtirganda, o‘zbek yoshlar slengining sotsiopragmatik jihatlari hali yetarli darajada tadqiq etilmagan.

NATIJALAR

Ushbu tadqiqot natijalariga ko‘ra, yoshlar slengi tilning dinamik qismi bo‘lib, u doimiy o‘zgarish va rivojlanish jarayonida ekanligi aniqlandi. Jahon tajribasi va o‘zbek tilshunosligi miqyosida olib borilgan tahlillar quyidagi asosiy xulosalarni shakllantirishga imkon beradi: Ingliz, fransuz, rus va ispan tillarida yoshlar slengi madaniy va ijtimoiy ta’sirlar natijasida shakllanib, turli mintaqalarda o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lsa-da, umumiy tendensiyalari ham mavjud. Quyida ba’zi yirik tillarda yoshlar slengining o‘rganilishi va uning umumiy va xususiy jihatlari haqida qisqacha ma’lumotlar keltiramiz. Ingliz tilida so‘zlashuvchi AQSh va Buyuk Britaniyadagi yoshlar slengi internet, hip-hop madaniyati va pop-madaniyat ta’sirida shakllangan. Masalan, “lit” (ajoyib), “ghosting” (kimnidir e’tibordan chetda qoldirish) kabi so‘zlar ommalashgan. Fransuz tilida esa yoshlar slengi ko‘pincha o‘zgaruvchan va teskari

talaffuz (verlan) asosida shakllanadi. Masalan, “meuf” (ayol) so‘zi “femme” so‘zining teskarisiga aylangan. Ispan tilida so‘zlashuvchi Lotin Amerikasi va Ispaniyada esa yoshlar nutqida ko‘plab qisqartmalar va ingliz tilidan kirib kelgan so‘zlar keng qo‘llaniladi. Masalan, “chido” (Meksikada “zo‘r”) yoki “guay” (Ispaniyada “ajoyib”). Rossiyadagi va rus tilida so‘zlashuvchi boshqa davlatlardagi yoshlar slengi ko‘pincha inglizcha so‘zlarni ruscha talaffuzga moslash orqali shakllanadi (masalan, “kringe” – uyatli vaziyat, “hajipek” – yuqori kayfiyat).

O‘zbek yoshlar slengi hali ilmiy jihatdan chuqur o‘rganilmagan bo‘lsa-da, uning rivojlanishi quyidagi omillarga bog‘liq: Rus va ingliz tillarining ta‘siri: Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar rus va inglizcha sleng so‘zlarini o‘zbekcha talaffuzga moslashtirib ishlatishadi (masalan, “norma” → “norm”, “tochka” → “nuqta” ma‘nosida). Mahalliy so‘zlarning slengga aylanishi: O‘zbek tilidagi ba‘zi so‘zlar yoshlar orasida yangi ma‘no kasb etib, sleng sifatida qo‘llaniladi (masalan, “gap yo‘q” – juda yaxshi ma‘nosida, “chatoq” – yomon, qiyin vaziyatni ifodalash uchun). Mahalliy shevalarning slengga ta‘siri: O‘zbekistonning turli hududlarida yoshlar shevalardan ilhomlanib, o‘ziga xos so‘zlar yaratishadi. Masalan, Toshkentda “dodasi” (eng yaxshisi), Samarqandda “prosta” (shunchaki, oddiy) kabi so‘zlar ishlatilishi mumkin. Shuningdek o‘zbek tilida slenglarning paydo bo‘lishida internet va ommaviy madaniyatning roli juda kattadir. Bunga sabab, TikTok, Instagram, Telegram va boshqa platformalar yangi sleng so‘zlarning tarqalishiga yordam beradi. Masalan, o‘zbek yoshlarining slengida “flex” (maqtanish), “top” (eng yaxshi), “orqa fon” (kimningdir qo‘llab-quvvatlashi) kabi va boshqa juda ko‘p so‘zlar ijtimoiy tarmoqlardan kirib kelmoqda.

MUHOKAMA

Jahon va o‘zbek yoshlar slengini taqqoslash natijalarini muhokama qiladigan bo‘lsak tahlillar shuni ko‘rsatdiki, o‘zbek yoshlar slengi jahon tillaridagi yoshlar slengiga o‘xshash bo‘lishiga qaramay, o‘ziga xos milliy xususiyatlarni ham saqlab qolgan. Buning asosiy sababi, o‘zbek yoshlar slengi xalqaro tendensiyalarga ergashayotgan bir paytda, milliy va hududiy xususiyatlarga ham ega bo‘lishidadir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yoshlar slengi nafaqat lingvistik hodisa, balki ijtimoiy identifikatsiyaning ham bir shaklidir. Shu bilan birga yoshlar slengi muloqotning qulay vositasi bo‘lib, o‘z guruhiga mansublikni ifodalashga xizmat qiladi. Internet va global madaniyat esa yoshlar slengi orqali milliy til va madaniyatga ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shuningdek, yoshlar slengi yangi so‘z va iboralarining shakllanishiga yordam beradi, lekin bu ba‘zan rasmiy til me‘yorlariga zid bo‘lishi ham mumkin. Shunga ko‘ra yoshlar slengining ijobiy va salbiy tomonlari mavjud. Uning ijobiy tomoni shundaki, slenglar yoshlar o‘rtasidagi muloqotni tez va qulay qiladi, guruhga mansublik hissini kuchaytiradi hamda tilga ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Shuningdek, sleng internet va ijtimoiy tarmoqlarning ta‘siri bilan tez tarqalib, madaniy almashinuvga ham xizmat qiladi. Yoshlar slengi orqali tilga yangi iboralar kirib kelib, ba‘zida ular umumiy leksikaga ham qo‘shilib ketadi. Biroq, yoshlar slengining ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Rasmiy til me‘yorlariga zid bo‘lishi, avlodlar o‘rtasida tushunmovchiliklar keltirib chiqarishi va yozma nutqqa ta‘sir qilishi uning

kamchiliklari hisoblanadi. Sleng so‘zlari ko‘pincha qisqa umr ko‘radi va tez o‘zgarib boradi, bu esa barqaror muloqot uchun muayyan qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin. Bundan tashqari, ba’zi sleng iborolari salbiy yoki haqoratli ma’noga ega bo‘lib, noto‘g‘ri ishlatilganda tushunmovchiliklar yoki ijtimoiy ziddiyatlarga sabab bo‘lishi ehtimoli bor. Shunday qilib, yoshlar slengi til taraqqiyotining tabiiy qismi bo‘lsa-da, uning ortiqcha qo‘llanilishi yoki noto‘g‘ri ishlatilishi rasmiy va akademik nutqqa salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, undan ongli va maqsadli foydalanish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

O‘rganilgan adabiyotlar va empirik ma’lumotlar shuni bildiradiki, yoshlar slengi dinamik, tez o‘zgaruvchan va ijtimoiy-madaniy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq hodisadir. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, yoshlar slengi globalizatsiya, texnologik taraqqiyot va madaniy ta’sir natijasida shakllanadi. Ingliz, rus, fransuz va boshqa tillarda yoshlar slengining rivojlanishi internet, subkultural guruhlar va media mahsulotlari bilan uzviy bog‘liq. O‘zbek yoshlar slengi ham bu jarayondan chetda qolmay, xalqaro tendensiyalar ta’sirida rivojlanib bormoqda. O‘zbek yoshlar slengi rus va ingliz tillaridan o‘zlashgan so‘zlar bilan boyigan bo‘lsa-da, milliy sheva va madaniy xususiyatlarni saqlab qolgan. Yoshlar nutqida nafaqat xorijiy, balki mahalliy so‘z va iboralar ham keng qo‘llanilib, o‘ziga xos lingvistik innovatsiyalar shakllanmoqda. Shuningdek, internet va raqamli texnologiyalar yoshlar slengining tez tarqalishi va ommalashishiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Yoshlar slengi ijtimoiy identifikatsiyaning muhim elementi bo‘lib, norasmiy muloqotda keng ishlatiladi. U jamiyatning kommunikativ jarayonlarida muhim o‘rin tutsa-da, ba’zi hollarda rasmiy til me’yorlariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, yoshlar slengini chuqurroq o‘rganish, uning lingvistik va sotsiopragmatik jihatlarini tadqiq qilish muhim ilmiy vazifalar qatoriga kiradi. Kelajakda yoshlar slengining hududiy farqlari, uning rasmiy til bilan aloqasi hamda raqamli madaniyat bilan bog‘liq o‘zgarishlarini o‘rganish lozim. Ushbu tadqiqot natijalari yoshlar tilining rivojlanish tendensiyalarini tushunish va tilshunoslikda yangi ilmiy yo‘nalishlar ochishga zamin yaratadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Eckert, P. (2000). *Linguistic Variation as Social Practice: The Linguistic Construction of Identity in Belten High*. Blackwell.
2. Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.
3. Thorne, T. (2013). *Dictionary of Contemporary Slang*. Bloomsbury Publishing.
4. Benoit, L., & Fagyal, Z. (2019). Youth slang in France: Urban influence and linguistic innovation. *Journal of Sociolinguistics*, 23(2), 155–172.
5. Veselovskaya, O. (2015). Russian youth slang in the digital age: Influence of internet and media. *Russian Linguistics Journal*, 42(3), 215–230.
6. Usmonov, U. (2018). O‘zbek yoshlarining nutq madaniyati va til o‘zgarishlari. *O‘zbekiston Tilshunoslik Jurnali*, 56(1), 45–58.

7. Ravshanov, R. (2020). O‘zbek tilidagi slengning internet va ijtimoiy tarmoqlardagi shakllari. *Til va Jamiyat*, 12(3), 78–92.

8. Toshpulatova, M. (2021). O‘zbek yoshlarining yangi so‘z yasaliş tendensiyalari va sleng tahlili. *O‘zbek Tili va Adabiyoti*, 64(2), 103–118.

9. Madrahimova, D. (2022). O‘zbek yoshlar slengidagi ingliz va rus tillaridan olingan so‘zlarning o‘rni. *Tilshunoslik Tadqiqotlari Jurnalı*, 17(4), 90–105.